

Csillagászati emlékhelyeink

Új Konkoly-szobor Ógyallán

Ez év június 29-én ünnepélyesen felavatták a modern asztrofizika magyar úttörőjének, és a világszínvonalú meteorológiai észlelő hálózat megteremtőjének, Konkoly Thege Miklósnak (1842–1916) első köztéri szobrát a szlovákiai Ógyallán. A szoboravatás a helység 650 éves emlékünnepének keretében történt. Az avatáson a szlovák kormány képviselőjében Dušan Caplovic alelnök vett részt. Az ünnepségen jelen volt a Konkoly Thege család több tagja, valamint az MTA Konkoly Thege Miklós Csillagászati Kutatóintézetének igazgatója, dr. Balázs Lajos is.

A Gyalla (korabeli írásmóddal Gylla) településnév első említése – mai adataink szerint – egy 1357-ben kelt oklevélben található. A XVIII. század végétől több – a megyei és országos közéletben is szerepet játszó – középbirtokos család, a Baranyaiak, a Csúzyk, a Ghyczyk építettek itt szép kúriát. A Thege család, amely nevének első tagját a közeli Konkoly-pusztá adta, 1697-től birtokos Ógyallán. (A család nevét ezért nem ly-nal, hanem l-lel ejtik, a hangzás megkülönböztetésére egyes tagjai i-vel, Konkolinak írják nevüket.)

A település országos, sőt nemzetközi hírére kétségkívül Konkoly Thege Miklósnak köszönheti, aki már 1869-ben jól felszerelt meteorológiai állomást, 1871-ben pedig magáncsillagvizsgálót rendezett be birtokán, mely hamarosan Magyarország legfontosabb csillagászati kutatóhelyévé lépett elő. 1900-ban felépült az általa ajándékozott telken a Meteorológiai és Geofizikai Observatórium. Amikor 1899-ben csillagvizsgálóját a magyar államkincstárnak ajándékozta, a község nevét már világszerte ismerték az ott végzett tudományos munkák révén.

Konkoly Thege Miklós azonban – közelelti szerepvállalásának is köszönhetően – köz-

A június 29-én Ógyallán felavatták Konkoly-szobor (Nagy János alkotása)

vetlenül és közvetve a helység fejlesztéséhez is hozzájárult. Ide telepítették a járásbírósgót, és az 1910. évi országos nyilvántartás megjegyzi, hogy vasútállomása, posta- és távíróhivatala van. A XIX. század derekán 1600-nál valamivel több, ötven évvel később már 2600-nál is több lakosa volt. Méltó ezért, hogy ne csak a tudomány, hanem a város közössége is ápolja Konkoly Thege Miklós emlékét. (Ógyalla nevét a két világháború között az akkori Csehszlovák Köztársaság Stará Ďalára, majd 1948-ban Hurbanovára változtatta, de a tudomány világában mindig megmarad Ógyallának.)

A mai Szlovák Központi Obszervatórium munkatársai régóta szorgalmazták, hogy Konkoly Thege Miklós nevét, emlékét szobor örökítse meg. (Különösen sokat fáradozott ezért Ladislav Druga.) A bronzszobor elkészítéséhez a Szlovák Köztársaság Kultuszminisztériumának, és a város önkormány-

zatának jelentős hozzájárulásával került sor. A szobor alkotója Nagy János szobrász. Az életnagyságú szobor az égre néző Konkoly Thegét ábrázolja, egyik kezében látszó, másik kezével – talán az obszervatórium kupoláját jelképező – ívben hajló oszlopra támaszkodik.

Konkoly Thege Miklós emlékét – egybekel mellett – az ógyallai Meteorológiai és Geofizikai Obszervatórium falán látható féldomborművű emléktábla, a budapesti Központi Meteorológiai Szolgálat épületében felállított szép mellszobor – amelyet azonban a nagyközönség nem láthat –, egy kisbolygó és a szávhegyi Konkoly-Thege Miklós út őrzi. A most felállított köztéri szobor újabb jelentős lépés afelé, hogy ne csak a szűkebb szakmai körök, de a nagyközönség is megismerje Konkoly Thege Miklós nevét és tevékenységét.

Bartha Lajos

A Világűr: csillagászati kiállítás a Vajdahunyadvárban

Augusztus 25-én nyitotta meg kapuit a városligeti Vajdahunyadvárban „A Világűr” c. időszakos kiállítás. Az elsősorban óvodásokhoz és kisiskolásokhoz szóló, ám mindenki számára tanulságos, interaktív tárlat a Mezőgazdasági Múzeumban kapott méltó helyet. Miközben a hatalmas színes képek, a látványos tablók, üveghengerek és kráterek között barangolunk, játékos formában tudásunkat is tesztelhetjük, melynek eredménye egy csillagkép, jutalma pedig apró ajándék.

A kiállítás a csillagászat és az űr kutatás néhány fontos eseményének felsorolásával indul, ám ekkor már a Naprendszer bolygói közt barangolunk. Előbb a Nap legfontosabb tulajdonságait, majd a bolygókat ismerhetjük meg. A nyolc nagybolygó mellett természetesen az apróbb égitestek is terítékre kerülnek: üstökösök, kisbolygók, meteorok és a legújabban kitalált törpebolygók. Innen a Föld és Hold termébe jutunk, ahol megtudhatjuk, miért olyan különleges a harmadik bolygó a Naprendszerben. Az élettelen kör-

nyezet és a legék ismertetése mellett az élő bolygóval is foglalkozik a tárlat.

A következő teremben gyorsan elhagyjuk szűkebb otthonunkat, és kilépünk a csillagközi térbe, ahol különböző korú és méretű csillagok, gáz- és porködök, csillaghalmazok várnak a látogatóra. Itt a csillagképek eredete mellett olyan, manapság igen népszerű témákkal is megismerkedhetünk, mint a kozmológia vagy az exobolygók vadászata. A távoli égitestek világát elhagyva a Rejtélyek termébe jutunk, ahol a csillagászat és a fizika tudományának csodálatos jelenségeivel, hihetetlen furcsaságaival találkozhatunk a látogatók. Aki pedig egy kis pihenőre vágyik, beülhet a tárlat mellett található vetítőterembe, ahol folyamatosan láthatók a rendezvényt támogató National Geographic filmjei. Az október 14-éig hétköznap és vasárnap 9–17 óra, szombaton 9–18 óra között nyitva tartó kiállítás eddig nem látott formában dolgozza fel a csillagászat témakörének legfontosabb elemeit, így kellemes és hasznos programnak ígérkezik kicsiknek és nagyoknak, iskolás csoportoknak és családoknak egyaránt.